

Leonido Donskio rinktinė „Blogis yra laikinas“: pasaulis visada yra kažkas nepalyginamai daugiau už mus

Kai kuriems žmonėms būna suteikta kur kas daugiau intelektinių jėgų ir jie nuveikia dvigubai ar trigubai daugiau, negu atrodo įmanoma. Būtent toks buvo filosofas Leonidas Donskis, kurio išmintingo žvilgsnio tebetruksta ir šiandien. Tai rodo ir kiek anksčiau pasirodžiusi knyga „Man skauda“, ir, tikimės, naujoji rinktinė „Blogis yra laikinas“, kurią sudarė vertėjas, publicistas Laimantas Jonušys.

Knygoje sugulė per 11 metų įvairiose knygose publikuoti darbai, kurie įrodo ir L. Donskio minties įvairiapusiškumą. Tai – intelektualas, kuriam nebuvo neįdomių ar nesvarbių temų. Jis visada užuosdavo blogos politikos kvapą, veidmainystę ar neteisybę ir kalbėdavo apie tai nedvejodamas. O kartu su didžiule aistra ir išmanymu pasakodavo apie tapybą, populiariąją muziką ar futbolą. Jis puikiai suprato pasaulio kontekstą, tad vietines diskusijas sugebėdavo pakelti į brandesnę lygį.

Vasario 24 d. Knygų mugėje knygą „Blogis yra laikinas“ pristatys L. Donskio bičiuliai ir artimieji, o dabar kviečiame atsiversti knygą.

Kai pasaulis baigiasi

Mes juk žinome, kad pasaulis baigiasi ne tada, kai griūva valstybės, o tada, kaip rašo Grigorijus Kanovičius viename savo romane, kai katės tampa benamės ir liūdnei kniaukia nesuprasdamos, kodėl šeimnininkai prarado jas ir namus, o jos – šeimnininkus ir namus. Liūdna ir vieniša žydo katė – vienas liūdniausių dalykų pasaulyje. Pasaulio pabaiga ateina, kai iš tavęs atima klasės draugo ir kaimyno sąvokas, nes jie karo metu pereina į jėgos pusę, siekiančią dėl kilmės tave sunaikinti, ir veda sušaudyti arba uždraudžia savo vaikams bendrauti su tavo vaikais. Pasaulio pabaiga atima iš mūsų svajones, genties tęstinumą ir etikos sąvokų garantijas.

Groti lyg paskutinį kartą

Muzikantai kartais siūlo savo mokiniams groti taip, tarsi grotų paskutinį kartą gyvenime. Tik tada žmonės tave išgirs ir patikės tavimi. Jei grodamas galvosi apie kitą atlikimą, nebus nei šio, nei kito karto. Taip ir su gyvenimu. Gyvenimą reikia gyventi suvokiant, kad jis gali bet kada nutrūkti. Todėl niekšybėms arba klaidoms pripažinti ir atitaisyti kada nors vėliau mes galime tiesiog nebeturėti laiko.

Kai tiesa tampa kliūtimi

Melo nuspėjamumas verčia jį patogiu politikos instrumentu. Jei aš meluoju, tu manęs nedemaskuosi ir leisi man veikti, nes ir tu pats nori laisvai ir nevaržomai meluoti, nestabdomas ir netrikdomas neįvairių pastabų ar faktinių įrodymų. Mat melas pagreitina veiksmą. O tiesa ir jos paieškos priverčia viskuo abejoti ir viską kruopščiai iširti. Tiesa mus stabdo, atima brangų laiką ir jėgas, o melas skatina produktyvumą. Veiksmo ir efektyvumo pasauliui tiesa tampa nemalonia kliūtimi. Ar ne todėl tiek nedaug politikų ir vyriausybių pasaulyje ryžtasi Ukrainos tragediją įvardyti tiesiogiai – kaip Rusijos invaziją ir karą prieš suverenią Ukrainos valstybę, o ne kaip kažkokį neaiškų vidinį konfliktą tarp valdžios ir separatistų? Ar pasaulis nubudo ir ar mes pasiryžę vadinti daiktus tikraisiais jų vardais?

Kas iš tiesų yra vidutinybė

Vidutinybė anaipol nėra paprastas žmogus, nedirbantis kūrybinio darbo ar nepasiekęs jokių profesinės karjeros aukštumų. Padorius, nepretenzingus ir kuklius žmones vidutinybėmis vadinti gali tik koks nors kompleksuotas, antraeilis ir savęs nerealizavęs kūrybos sferos atstovas arba beviltiškas snobas. Iš tikrųjų vidutinybė yra ištikimas radikali modernybės ir sparčios kaitos eilinis. Iš pačių talentingiausių modernybės tyrinėtojų – tokių socialinių teoretikų kaip Michelis Foucault, Zygmuntas Baumanas ir Anthony Giddensas – žinome, kad vienas pamatinių modernybės bruožų yra totalios ir vis labiau racionalizuojamos bei tobulinamos kontrolės siekis.

Kas yra kritika

„Mes būname ypač kritiški tiems, kuriuos mylime“ – ši Lewiso A. Coserio mintis atskleidžia brandžių ir laisvų individų tarpusavio pagarbą bei pripažinimą. Kritika yra pagarba ir pripažinimas. Tai, kas nesvarbu arba beviltiškai defektyvu, nusipelno tik ignoravimo. Verta apie šitą pamąstyti šiandien, kada kritika yra sutapatinta su kerštu arba bausme, o pripažinimas – su įtraukimu į išskirtinę grupę, švenčiančią savo pačios egzistavimo faktą.

Jau vien tai, kad esame

Ne iš naivumo ir minties seklumo, o iš išminties ir patirties plaukiantis optimizmas visų pirma reiškia tikėjimą, kad pasaulis visada yra kažkas nepalyginamai daugiau už mus, mūsų aplinką ir panašius į mus. Jei taip, tai jau vien mūsų buvimo pasaulyje faktas ir galimybė mąstyti bei abejoti yra dovana, nusipelnanti dėkingumo ir supratimo, jog viskas galėjo arba galėtų būti daug blogiau. Mūsų paprasčiausiai galėjo išvis nebūti, tad laimės ar gyvenimo pilnatvės klausimas yra antrinis. Jau vien tai, kad esame šiame pasaulyje ir galime svarstyti savo vietą jame, byloja, jog mums šis pasaulis yra geriausias iš visų galimų pasaulių, – kituose pasauliuose mūsų nėra, tad ir apie jų gerumą ar blogumą turi spręsti kažkas kitas.

Tik juoda balta

Lietuvoje vis dar gajus juodai baltas tikrovės suvokimą, kuriame dingsta bet kokie niuansai. Supaprastintų aiškinamųjų tikrovės schemų bei argumentų paprastai trokšta tie, kurie nepakelia tikrovės (o kartu ir savo paties) neaiškumo. Sykiu ir silpnos individualybės žmonės, kurie nebrangina individo nei savyje, nei kitame. Abejonė, kaip ir pagarba, yra moralinės bei psichologinės stiprybės ženklas. Jis sunkiai pasiekiamas neaiškiems žmonėms. Neaiškūs žmonės paprastai represuoja savo pačių ir realybės neaiškumą stipriomis, kovingomis retorikomis, dogmatizmu ir kraštutine nepakanta tam, ką nesąmoningai įtaria egzistuojant savyje ir ką norėtų kaip nors išstumti iš savo charakterio bei asmenybės.

Matyti kitą

Žmonės vieni kitų nemato ir negirdi tada, kada jiems vieniems iš kitų reikia kažko konkretaus ir apčiuopiamo. Sykiu kada jie jaučia savo nesvarbumą ir nereikšmingumą toje visuomenėje, kurioje gyvena. Jei nesi vertas pagarbos savo paties akyse, tai ir kitą manysi esant tik situacijos atsiūstą ir netrukus tau būsiantį nereikalingą asmenį. Vadinasi, viskas yra tarpusavyje pakeičiama. Unikalių ir nepakeičiamų nėra. Kodėl tad tokie žmonės turėtų džiaugtis vienas kito egzistencija ir dalintis ja? Kam tada žvelgti į akis ir šypsotis?

Meilės formulė

Ištikimybės ir meilės formulė yra tokia: tu būtinai sužinosi mano vardą ir viską apie mane, tik aš nesu tikras, ar viską noriu žinoti pats apie save, jei tas savęs pažinimas įvyks be tavęs. Jei su tavimi, – aš pasirengęs. Tačiau nenoriu pamatyti savęs ne tavo, o svetimo žmogaus akimis. Meilė – tai troškimas ir svajonė save išvysti mylimosios arba mylimojo akimis. Ištikimybė – noras kalbėti, juokauti ir atverti save bei mus supantį pasaulį drauge su pasirinktu žmogumi. Ne vienam, ne su kitu, o būtent su mylimu žmogumi. Ištikimybė – šito pasaulio atradimo drauge strategija. Milanas Kundera rašė: būti – reiškia egzistuoti akyse to (tos), ką myli.

Pažinti save per kitą

Negalima ir pavojinga viską žinoti apie kitą. Kaip ir apie save. Jei nori pažinti save, šitą prasminga daryti tik su kitu ir per kitą, stebint ir dalyvaujant kitam, paprastai tariant, – per meilę. Savęs pažinimas, izoliuojantis nuo kito, gimdo proto ir vaizduotės monstrus. Kito pažinimas, norint likti nežinomam ir nematomam, sunaikina simpatiją ir užuojautą žmogui. Jei nori pažinti kitą žmogų, gali šito siekti tik empatija, įsijautimu ir meile, bet ne paversdamas jį stebėjimo lauku, empiriniais duomenimis ar doktrinos įrankiu. Jei myli, atsisakyk kai ką žinoti apie mylimąją (-ąjį). Išmintingas žmogus sąmoningai nenori visko sužinoti apie save nedalyvaujant mylimiesiems. Juk be meilės ir mylinčiųjų anksčiau ar vėliau atrasi savyje monstrą.

Sugrąžinti vertes

Svarbiausia – sugrąžinkime sąvokų, žodžių, priesaikų, kūrinių, moralės reputaciją ir gyvenimo formų vertę. Iki šiol mes gyvenome visuotinės infliacijos pasaulyje. Kodėl gi nepamėginus defliacijos? Tam reikia, kad vertė ir prasmė visų pirma sugrįžtų į žmonių sielas. Kam šlovinti gyvenimą, kuriame viskas nuvertėja ir netenka prasmės? Gal geriau pamėginti gyventi kitaip? Tada nereikės savo gyvenimų laikyti aukomis, sudėtomis ant globalizacijos aukuro, ar kokiais kitais mitologizuotos pažangos instrumentais. Nereikės ir laužyti galvų, ar egzistuoja slaptas globalizacijos architektų projektas, siekiantis užvaldyti mūsų sielas. Tad mažiau fatalizmo ir žvalgytosi į pasaulio galios centrus. Daugiau laisvės ir drąsos neskubėti, įsigilinti, lėtai skaityti ir išgyventi kiekvieną savo buvimo akimirką.